

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Aluari Pelagij de pla[n]ctu eccl[es]ie desideratissimi libri
duo et indice copiosissimo et marginarijs additionibus
rece[n]s illustrati**

Alvarus <Pelagius>

Lugduni, 1517

Quinquagesimussextus. De differe[n]tia [et] co[n]uenientia duplicis
p[oten]tatis: regie sc[...] sp[irit]ualis [et] secularis. Et quo[d]
co[m]parant[ur] adinuice[m] [...] te[m]pus/ poritate[m]/ [et] ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-29953

pld: elari: superbi: blasphemii: parentibus non obediētes
 ingrati: seclit: sine affectione: sine pace: criminator: es: in:
 cōmētes: inimicos: sine benignitate: proditor: es: prior: es:
 uirumidi: volupratum amatores: magis q̄ dei: habētes
 quidem speciem pietatis: virtutem eius abnegantes etc.
 Nā mergi naues: est homines in seculo: ex quo electi per
 fidem fuerant: mox: prauitate relabi. Item. ibi. Et hoc iā
 homines cris capiens. Beda. Hoc ad ipsum Petrum spe
 cialiter pertinet. Et ponit em̄ ei dñs quid hec captura pis
 scium significet. q̄ sc̄z ipse sicut nūc per retia pisces: sic ali
 quando per verba fit capturus homines. Nā vna die sol
 lum: cepit tria milia verbo suo. vt Act. ij. et pie. a. de conse.
 dist. iij. propt̄e. totusq̄ huius facti ordo: quid in ecclesia
 cuius ipse Petrus tyrum tenet quotidie geratur: ostēdit.
 C. Item super illud Mat. xij. Ecce nos reliquim⁹
 omnia. qd̄ est ibi verbū Petri. dicit L. h. yf. Qui clauēs
 regni celorum acceperat: pro ijs qui ibi sunt iam cōfidit.
 et pro oib: terrarū vniuersa interrogat. C. Item Jo. xxi.
 super illud Ascendit Simon Petrus: et traxit rete in terra.
 S. ego. Petro autem sancta ecclesia est cōmissa. ipse
 specialiter dicitur Jo. vlti. Pascē oues meas. Quod ergo
 postmodū aperitur in voce: hoc ante signat in opere. ipse
 enim pisces ad soliditatem litoreis pertrahit. q̄ stabilitatē
 eterne patrie fidelibus ostendit. hoc egit verbis. hoc epis
 tolis. hoc agit quotidie miraculorum signis. C. Item Jo.
 vj. Petrus tamq̄ caput p̄ toto corpore apostolico: et eccle
 sie dicit christo. Dñe ad quem ibimus: Augu. q. d. repellis
 nos a te: da nobis alterum te: ad quem ibimus. si te relin
 quimus. L. h. yf. autē: Verbum multe amicitie est ostēdit
 suum. quia sc̄z christus eis honorabilior: erat q̄ patres et
 matres pro tota etiam ecclesia confiteretur dicens. Et nos
 credimus: et cognouimus: quia tu es christus filius dei. vbi
 Aug. credimus enim: vt cognosceremus. Nā si prius cog
 noscere: deinde credere vellemus: nec cognosceremus:
 nec credere valeremus. Hoc autem credimus: et cognoui
 mus: q̄ tu es christus filius dei. i. quia ipsa vita eterna es:
 et non das in carne et sanguine tuo nisi quod es. C. Item
 Jo. xij. ibi. Desiderantes de quo diceret. L. h. yf. Omnibus
 autem trepidantibus: et ipso vertice: sc̄z Petro fouidans
 te: Joannes velut delectat⁹ recubuit in sinu Jesu etc. Sūt
 et alia plura ex quibus Petri primatus ostēdit potest: et
 per cōsequens successoris ipsius. sed ea que sunt dicta ad
 presens sufficiant. Quibus tamen et illud addendum est
 q̄ Petrus caput et princeps apostolorū: et cōsequēter to
 tius ecclesie dicitur et est. nō solum christi institutione: sed
 etiam apostolorū cōmuni approbatione. sicut sacri docto
 res eliciunt ex quibusdam predictarum auctoritatū et ex
 quibusdam alijs. et est expressum. xxi. dist. in nouo. C. Ad
 hoc etiam addendū est q̄ Romanus pontifex Petri suc
 cessor: nō solum iure diuino: quod a christo: sed etiam iure
 humano: quod est a terreno p̄ncipe: primatum obtinet
 super omnes ecclesias: ecclesiarūq̄ rectores: vt patet ex
 p̄uilegio concesso a Constantino romane ecclesie: ac in
 ea presidenti. xvi. dist. constantinus. Si autem obiciatur
 q̄ p̄ncipis terrenus primatū spiritualem conferre nō po
 tuit: quū de spiritualibus disponēdi non habet potestas
 tem. xvi. dist. qui bene. Dicendū est q̄ illius p̄uilegij po
 testas quantum ad potestatem spiritualem pertinet: non
 fm̄ auctoritatem est accipiēda: sed fm̄ approbationem:
 et manifestationem: et deuotionem: et diuine voluntatis
 executionem.

Articulus. lvi.

Hinc videndum est

de differentia et cōuenientia duplicis potestatis regie sc̄z spiritualis et secularis. Harum autē potestatum differentia et ipsas nominibus considerari pot. dum vna spiritualis alia secularis vel tēporalis vocatur. C. Ad cuius differentie intellectum sciendū est q̄ spirituale dupli

cter d̄. Uno em̄ modo spūale dicit. id qd̄ p̄tinet ad aiām que spūalis est nature. Tertulian⁹ hereticus aiām corporeā esse dicit. x. q. iij. quidā. h. tertulianiste. r̄ precipue quantum ad partē rationale. et hoc modo sciētie et virtutē dicuntur spiritualia quedā. huic autē spirituali contradicit corporeale: quod sc̄z pertinet ad corpus: vel ad animā. vt est corporeis forma. et in clemē. de fi. ca. fidei. §. porro. et vt cōmunicat cum animabus brutozum. Et sic dicunt quidam q̄ potestas p̄clato: n̄ ecclesie spiritualis dicitur: quia est super animas: et super ea que ad perfectiōnē pertinet anime. Potestas autem p̄ncipū secularis dicitur corporealis: quia est supra corpora: et super ea que pertinet ad corpus. ad hoc. xvi. dist. cum ad verum. ibi. quatenus spūalis accusatio a carnalibus distaret incurfibi. C. Sed hoc dictum habet dubium. nam etiam secularis potestas si recta et ordinata sit: intendit p̄ncipaliter et finaliter subditos dirigere: et inducere ad vitam virtuosam: que p̄ncipaliter ad animā pertinet. ar. ad hoc di. iij. facte sunt. et in prohe. decre. rex pacificus. §. ide cog. Id em̄ debet intendere omnis recta potestas in hominib⁹: ad qd̄ homo finaliter ordinatur. Finis autem dominis in quantum homo est felicitas. Unde omnis potestas recta: debet intendere vt multitudo sibi subiecta sit felix: felicitas autē hominis p̄ncipaliter cōsistit in actu virtuosos. vnde P̄s. (Beatus vir qui nō abiit in consilio impiorū etc. Et iterū p̄s. cxxij. Beatus vir qui timet dominū. et P̄s. cxxvij. Beati iustitiam in via etc. cum si. Quare ad officium huius potestatis pertinet dirigere homines in hunc finē. Verum quia ad felicitatem politicam precipue requiruntur exteriora bona: que vite corporealis deseruiant: Ideo cōsequenter ad eius officij pertinet gubernatio: quantum ad res exteriorē res: et quantum ad corpora: sine quibus nō exercerentur anime opera in hui⁹ vite statū. ar. §. q. iij. si q̄s obiecerit. fm̄ q̄ hoc videtur q̄ secularis potestas p̄ncipaliter etiā debet dici spūalis: accipiēdo spirituale modo predicto. C. Alio modo vero dicitur spirituale id quod ad animā pertinet: non fm̄ naturam: sed fm̄ gratiam. et fm̄ hoc dicuntur spiritualia illa que respiciūt gratiam: et que ad gratiam habent habitudinem. Et hoc modo potestas secularis nō dicitur spiritualis: sed tēporalis: fm̄ quod h̄mōi respicit naturam. spiritualis autē respicit gratiam. Patet ergo diffērentia predicta duplicis potestatis regie: que est q̄ vna dicitur naturalis: alia supernaturalis. Quia tēporalis fm̄ q̄ h̄mōi respicit naturam: spūalis autem respicit gratiam: que est super naturā. Et hoc vna dicitur celestis: alia terrena. Spiritualis em̄ que respicit gratiā: que facit hominē deiformē: dicitur diuina: Tēporalis autē que respicit ipsam naturā hominis: fm̄ q̄ est homo: dicitur humana. C. Conueniunt autē he due potestates regie. Primo fm̄ causam efficiētē. quia omnis potestas a deo. Roma. xij. cxxij. q. i. quid culpatur. C. Item secundo conueniunt fm̄ causam finalem. q̄ finaliter in vtraq̄ intenditur beatitudo. vt proxime dictū est. C. Tertio conueniunt quantum ad subiectum. quia vtriusq̄ potestatis subiectū est homo. Differunt tamen he potestates quantum ad dispositiōnem subiecti. vt quidam dicunt. q̄: in homine cui cōmunitanda est potestas tēporalis: requiritur perfectio p̄uigentie: per quā dirigatur in agendis. optimū ar. cxxij. di. §. i. et c. petrus. In homine autē cui cōmunicanda est potestas spiritualis: requiritur perfectio sapientie: per quam cōtempletur diuina. Unde potestas tēporalis requirit vitā actiuam. spūalis autem cōtēplatiuam: nihilominus et actiuam. et de remun. nisi cum p̄idem. §. nec putes. xvi. dist. si quis vult. C. Quarto conueniūt he potestates quantum ad obiectū. quia vtraq̄ potestas exercetur circa hominē. nam hic loquitur de potestate circa hominē. Sed in diffērenter habet se esse vtraq̄ circa homines. Tēporalis enim habet esse circa homines: vt fm̄ suam naturā considerantur. Spiritualis autē debet esse circa hoies: vt sunt subiectibiles gratie. C. Quinto conueniūt he potestates quā

tum ad actus. q. cōsimiles sunt actus vtriusq. potestatis. Differunt tamen in modo agendi. vtriusq. nāq. conuenit iudicare. sed vni corporaliter. alij spūaliter. Iudicat vna spiritalis causas. r. q. s. per totum. Alia determinat temporalis. et de iudici. nouit. et qui s. sint legi. c. s. r. c. causamq. Una infert penam corporaliter. r. q. v. quasi per totum. Alia vero penam spiritalē. r. q. iij. quasi per totum. et de sen. eccl. per totum. Unde vni dicitur competere gladius spiritalis. r. q. s. v. i. s. in fi. Alteri vero gladii materia. r. q. s. q. v. non solum. r. q. s. i. inter. Et sic conuenit pascere. sed temporalis pascit corporaliter. sicut christus turbas. Jo. v. Darth. r. q. s. r. v. Dar. viij. Luc. ix. r. q. s. di. s. s. Spiritalis autem spūaliter. r. v. dist. i. esto. s. Per v. Pascite qui in vobis est gregem. et licet etiā corporaliter pascere debeat. quū potest. vt pie. s. i. r. r. v. di. s. s. Et sic conuenit pugnare. sed spiritali oratione r. verbo. r. q. s. q. v. iij. cōuenit. Temporalis autē armis r. materiali gladio. vt hic pbatur. r. q. s. q. v. iij. quasi per totum. et de vo. red. p. multa. C Assignata vero cōuenientia r. differētia potestatum predictarum. restat cōsiderare de quibusdā alijs cōparationibus earūdem. Et primo quidē quomodo comparantur adinuicem sicut rēpois pūoitatē. Sic autem lex naturalis p̄cessit rēpois legem scriptā. vi. di. s. his ita. r. dist. s. ius naturale. sic videtur dicendum q. potestas regia rēpoisalis que a natura oritur. p̄cessit potestatem regiam spiritalē. que ex gratia sumit exordiu. Nam spiritalis potestas sicut veritatem a christo initium habuit. qui nobis celeste regnum patefecit. ad cuius cōsecutionē ordinatur spiritalis potestas. Secūdo vni significationem tamen r. figurā. etiam in veteri testamēto. hec potestas esse cepit. vt longe. s. probauit. p̄cipue in. r. q. s. ar. C B Secundo videndū quomodo comparantur adinuicem sicut dignitatem. Est autem simpliciter r. absolute de cōcedū. q. potestas spiritalis est dignior. et superior. multipliciter. Primo ratione agentis. quia est vtraq. sit a deo. Roma. r. q. s. tamen spūalis dignior modo est a deo. quia spūalis. r. q. s. dist. c. i. C Secūdo ratione finis. quia spiritalis spiritalis ad superiorem finē ordinatur. q. rēpoisalis. vt dicitur est. C Tercio ratione obiecti. quia licet homo sit vtriusq. potestatis obiectum. tamen sicut rēpoisalem modū est obiectum spiritalis potestatis q. rēpoisalis. quod patet. Nam temporalis potestatis obiectum. est homo. vt in suis naturalibus consideratur. Spiritus autem potestatis obiectum. est homo. vt est perfectibilis gratia. r. potest effici membris christi. r. dei filius per adoptionem. Jo. i. Dedit eis potestatem filios dei fieri. de pen. di. s. hoc autē. s. item vt christus ait. C Quarto ratione actus. quia spiritalis habet altiores et digniores operationes. q. rēpoisalis. q. sicut finis ad finem se habet. sic operatio ad finem perducēs. ad operationē se habet. C Quinto ratione modi agendi. quia spiritalis rēpoisalis operatur. q. rēpoisalis. in quo sepe cōtingit obliquitas r. defectus. licet em̄ persona que spiritalē habet potestatem. deficere possit in operando. tamē potestas ipsa sicut se rectitudinem amplius semper habet. ar. r. q. s. q. iij. qui peccat. C Sexto ratione vtilitatis. nam spūalis plura potest agere. r. plures habet agēdi modos. q. rēpoisalis. Ad huc plures subdūtur potestati spūali. q. rēpoisali. nā spiritali subijciunt tam clerici q. laici. vnde r. a subiectione illius cui spūalis potestas cōuenit plene. scz Romani pōtēstatis. nullus exapitur qui ad ecclesiā qualitercūq. pertinet. r. q. s. iij. cuncta. et de maio. obe. solite. s. nos autem. Temporalis vero nō subijciuntur nisi laici. nec hi quātum ad omnia. clerici autē non subduntur directe. nisi forte p̄pter aliquod rēpoisale. r. q. s. q. v. iij. s. ecce. r. v. iij. dist. eps me. r. r. p. o. l. a. u. d. C Deinde videndū est quomodo cōparantur hec potestates adinuicē sicut causalitatem. Spiritalis quidē causalitatem habet super rēpoisalem. et multiplicē causalitatis modū. Nam spūalis est causa rēpoisalis per modū finis. q. finis rēpoisalis. qui est felicitas naturalis.

ordinatur ad finē spiritalis. qui est beatitudo supernaturalis. r. ideo rēpoisalis est propter spiritalē finaliter. r. qui potestatem rēpoisalem quam habent ad spiritalē non ordinat. peruerse eos agere non dubiū est. optimum ar. r. q. s. q. v. p̄incipes. r. r. v. dist. ecclesie mee. C Adhuc spūalis potestas est causa rēpoisalis per modum p̄ncipiū agēti. r. hoc tripliciter. primo enim spūalis est p̄ncipiū agentis respectu rēpoisalis. quātū ad eius institutionē. quia eam instituit. vt dicit Hugo de sancto victore. r. sepe supra dictū est. maxime in ar. r. q. s. r. l. C Sed considerandum est circa hoc. q. de institutione regni summi imperij due sunt opinionēs quasi cōtrarie. Quidam enim dicūt q. temporalis potestas a solo deo est immediate. r. a spūali potestate sicut in institutionē nullo modo dependet. r. q. s. q. iij. questum. Alij verō dicunt q. temporalis potestas si debeat esse legitima r. iusta. vel est cōiuncta spiritali in eadē persona. vel est instituta per spiritalē. alia iniusta est. r. illegitima. ar. ad hoc. et de sacra vnc. c. vnicō. de elec. venerabilem. C Inter has duas opinionēs accipio mediam. que p̄babilior esse videtur. vt dicitur q. institutio potestatis rēpoisalis materialiter r. inchoatiue habet esse a naturali hominū inclinatione. ac per hoc a deo. in quātum opus nature est opus dei. sicut. s. et de sum. tri. c. i. r. s. i. Perfectiue autē r. formaliter habet esse a potestate spiritali. que a deo speciali modo desinat. Nam gratia nō tollit naturam. sed perficit eam. r. format. r. similiter id qd est q̄re non tollit id qd est nature. sed illud format. r. perficit. Unde quia potestas spūalis gratiam respicit. rēpoisalis vero natura. ideo spiritalis temporalē non excludit. sed eam format r. perficit. Imperfecta siquidē est r. informis ois humana potestas. nisi per spiritalē formetur et perficiatur. Hec autē formatio est ratificatio r. approbatio. Unde potestas humana que est apud infideles. quāstūcumq. sit ex inclinatione nature. atq. per hoc legitima. tamen informis. quia per spiritalē non est approbata et ratificata. quia vbi sana fides nō est. non potest esse iustitia. r. q. s. q. i. s. sana. ad hoc. r. q. s. q. i. s. sed istud. ibi. cui potestas nulla est extra ecclesiam. op. facit. r. q. s. q. i. s. ex his. ibi. vbi em̄ deest agnitio eterne r. incommutabilis veritatis falsa est virtus. etiā in optimis moribus. r. per Dñm. de hoc in sum. tri. de homici. r. de hoc. s. larius in. r. q. s. r. l. ar. dicit. C Sed ad ampliōrē huiusmodi euidentiam sciēdum est q. potestas humana siue rēpoisalis duplici informis. ne indiget ad hoc q. sit perfecta sicut ratiōne potencie. Indiget em̄ formatione fidei. quia sicut nulla est vera virtus sine fide. sicut Aug. vt p̄ime allegauit. sic nulla potestas est oino vera sine fide. Non q. sit nulla. r. omnino illegitima. vt. iij. q. v. s. item in euāgelio. sed q. nō est vera neq. perfecta. sicut nec matrimoniu infidelium est perfectum r. ratum. licet sit aliquo modo verū r. legitimum. r. v. iij. q. i. s. item illud Aug. Indiget etiā formatione approbationis r. ratificationis per potestatem spiritalē. Quātūcūq. em̄ aliquis habeat fidem. non tamē habet potestatem temporalē formatam r. perfectam. nisi per spūalem fiat ratificatio r. approbatio. Nulla em̄ potestas secularis est omnino vera et perfecta. nisi per spūalem ratificetur r. approbet. r. cōfirmetur. Unde vnicō regibus adhibetur. non solum in signū sacritatis. q. in eis requiritur. sed etiā in signū approbationis r. formationis. Et a potēstibus reges vnguntur. q. per spiritalē potestatem perficitur r. formatur illa que rēpoisalis dicitur. et de sacra vnc. c. vnicō. r. ideo spūalis potestas potē dici quodāmodo rēpoisalis formatio. eo modo quo lux dicit forma coloris. Solo em̄ habet aliqd de natura lucis. tamē ita debile habet lucem. q. nisi adsit lux exterior. per quā formetur. non inheret. sed virtualiter. non potest moueri visum. Et similiter rēpoisalis potestas habet aliqd de veritate potencie. quū sit a iure humano. qd a natura oritur. sed in imperfecta est r. informis. nisi formatur per spūalem. r. hoc modo institui dicit per spūalē. Unde Hugo de sancto victore dicit. q. in ecclesia dei facit

Temporalis potestas a quo instituta.

Temporalis duplici indiget formatione.

Alia tria de habitu potestatis r. coparatio.

Temporalis potestas r. coparatio.

dotalis dignitas regalem potestatem et facit et sanctifi-
 cat. et benedicit et format per institutionem. ac si diceret quod
 est benedicendo sanctificat. et formatio instituit. dicitur. s. co.
 8. ad hoc. **¶** Et etiam amplius et hoc declaratur. nam quod homo
 sit super homines et iure humano est non vltima. **¶** Et dicitur
 de constantinopolitana. quod a natura proficitur. **¶** Quia
 autem homo fidelis. sit super homines fideles. et iure diuino
 est. quod a gratia dicitur. gratia enim non natura similes effi-
 cit. **¶** Et quia ius diuini est apud christi vicarium: ideo ad
 eum pertinet institutio fidelium regum. et temporalis potestas
 super fideles. in quantum sunt fideles. unde princeps
 temporalis in ecclesia iure humano potestatem habet super
 homines. viii. dist. quo iure. iure diuino super fideles. Quia
 ergo fides natura format: ideo temporalis potestas for-
 mando instituitur: et institutio format per spirituale: et
 per eam approbatur. et ratificatur. unde nec legibus vti des-
 bet temporalis potestas contrariis spirituali. et dist. per ro-
 tum. **¶** Patet ergo quomodo spiritualis potestas habet ratios
 non cause agentis. respectu temporalis: quantum ad eius
 institutionem. **¶** Secundo habet ratione cause agentis.
 respectu eius: quantum ad iudicium. **¶** Quia enim: an insi-
 tuat ad eam etiam pertinet ipsam iudicare. vii. q. ii. vlt. et
 de paroch. nullus. vbi de hoc. Item quia et sine sumatur
 iudicium eorum que sunt ad finem potestas spiritualis que vlti-
 mum et supremum finem hominis intendit. l. q. ii. spiritualis
 homo. etiam vide. ii. l. q. vi. iudicare habet temporalis: que
 intendit finem inferioris ordinabilem ad finem spiritualis
 potestatis. **¶** Quoniam enim scientia sacre scripture
 iudicat qualibet scientiam philosophicam. ar. xxviii. di. 8.
 hinc etiam. sic spiritualis potestas iudicat qualibet temporalis.
 et qui si sunt legi. per venerabilem. s. rationibus ad si. **¶** Et
 sicut iudicium factus qui deficit. corrigitur per iudicium in-
 ferius: qui est superior: in gradu cognitiuarum potentiarum
 ratiocinatio temporalis potestatis qui inuenitur a rectora
 dicitur de iure. corrigitur per spirituale potestatis: sicut per
 superiorum. et de iudic. nouit. unde dicit Hugo de sancto
 viro. q. spiritualis potestas terrenam potestatem et instituit
 habet. et sic iudicare hanc si bona non fuerit. **¶** Habet enim
 eam iudicare: eam potestatem et debet dirigere. punire. et pe-
 nam ei inferre non solum spiritualem. sed etiam temporalem
 ratione criminis et delicti. etiam vsq. ad eius destinationem
 procedere. si hoc delictum q. l. ita. ad hoc. vi. q. vi. item
 alius. et de sup. ne. poe. grandi. vi. lib. et de re iudi. ad apo-
 stolice. lib. vi. et dicitur. s. in xii. q. i. l. ar. **¶** Que deservit non
 est ipsa potestatis: que sic tolleretur ordo potestatum: que
 non peccant. dicit. s. in viii. ar. sed est hoc male veniens po-
 testate sibi data. Unde quia dicitur potestas deservit acci-
 pitur potestas per eo qui potestatem habet. et de homi. ma-
 nos. s. mane. ibi potestati inuenit. ut enim dicit gl. sup
 illud ad rom. xii. **¶** Omnis aia potestatis sublimioribus
 subdita sit. note potestatis accipitur interdum potestas ip-
 sa. que datur alicui a deo. **¶** Ipsi homo ipse habes potesta-
 tem. Non ergo deservit aut datur potestas ipsa. que
 bona est: et ad bonum ordinata. sed deservit habes pote-
 statem: quia ea venit indebitum. **¶** Sicut enim per spiritalem
 potestatem confertur alicui potestas temporalis super fideles:
 sic per eandem potestatem confertur primari: ut prime pba-
 us. **¶** Ad hoc autem iudicio quod confertur potestati spirituali super
 temporalis: nullus pmo temporalis princeps crepatur. qui
 generaliter potestatis temporalis in quocumq. materia: sub-
 dita sit spirituali iudicium: **¶** Illius in quo potestas spiri-
 tualis est plenissima. s. romani pontificis. **¶** Sicut enim alijs
 pontificibus conceditur de temporalis potestatem iudicare: nam
 eius potestatem regem excommunicare in quantum pertinet ad suam
 dioc. **¶** ar. dist. deo sunt. l. iij. dist. valentinianus. ibi. nostra
 capta submittimus. **¶** Summus tunc pontifex habet plenam
 iudicium super omnes principes: et fin omnem modum iudicij
 qui communicatus est spirituali potestati. et in pot. c. in alios.
 et alijs eode. ibi. c. de q. in. c. i. **¶** Tertio vero spiritualis
 potestas est potestatis habet ratione cause agentis respectu temporalis:

Temporalis potestatis iudicium spiritualis.

Episcopus.

quantum ad imperium. Sicut enim contingit in artibus. quod ars pertinet
 ad qua pertinet vltimus et principalis finis: imperator artium
 ad qua pertinet finis secundarius: qui ad principale ordinis tempo-
 natur. sic et in potestatibus se habet. **¶** Unde et spiritualis pote-
 stas ad qua pertinet precipuus finis: que est beatitudo sui
 pernaturalis: ita se habet ad potestatem temporalem ad qua
 pertinet beatitudo naturalis: que est finis secundarius ordi-
 natus ad supernaturalem. **¶** Imperator ei: in sui obsequium
 vititur: et oibus que ei subduntur: que ad ipsam perti-
 nent: que naturalia gratuitis: temporalia spiritualibus: huma-
 na diuinis: terrena celestibus: ita que dignioribus obsequi
 debent: et eorum imperio moueri et dirigi. xii. q. i. precipuum.
 et de ma. et obe. solite. s. veru. ibi. in spiritualibus antecellit: et
 tanto temporalibus sunt digniora: quanto aia preferat: et
 pot. i. c. i. con. o. ibi postea. unde spiritualis potestas etiam super
 temporalia quecumq. imperium habet: in quantum spiritualibus
 nata sunt obsequi: et ad spiritualia ordinari: et temporalis
 potestas iure diuino quantum ad oia subest spirituali: in quan-
 tum ordinatur ad ipsam: et est propter ipsam. **¶** Ita ergo se habet
 spiritualis potestas ad temporalem: sicut ars architectonica
 ad subseruientem: et sicut scientia sacra ad scientias humanas
 inuentas: quibus vititur in sui obsequium: ad manifestandum
 sui veritatis. ar. xxviii. di. si quid veru. **¶** Unde temporalis vo-
 catur in auxilium a spirituali: et vocata debet auxilium ferre:
 et obsequium impendere. quod si non fecerint possunt ab eccle-
 sia puniri. xii. q. v. principes. et expresse ibidem in cadem
 nistratores. xvi. di. c. i. ad verum. et de of. ordi. c. i. et c. q. i.
 et de maledi. c. ii. vbi de hoc. xvii. di. nec licuit et de sen. et
 dilecto. lib. vi. **¶** Et dicitur autem potestati accipi coparatio eorum
 cum finem continentium. Nam que virtutes inferiorum continentur
 in superioribus: et que sunt causato: in premissis causis: ideo
 temporalis potestas que coparatur ad spiritalem sicut inferius
 ad superius: sicut causatum ad causam: continetur in pote-
 state spirituali. **¶** Et propter hoc a christo dicitur esse concessa
 beato Petro iura celestis imperij et terreni. xii. dist. c. q.
 petrus. **¶** Et quilibet eius successor in quo plenitudo spiritualis
 potestatis residet: et de vtu pal. ad honorem. c. si potest
 ber potestatem temporalem non tamen finem eandem modum finem
 que habetur a principe temporalis: sed modo digniora: et per
 fectionem. Non enim sic habet ei: et exerceat ei: opera immo-
 diatensis in aliquibus casibus: et qui si sint. le. per veneris
 bile. s. rationibus. **¶** Sed agit opera eius nobiliora: modis
 imperado: et dirigendo: et ad sui finem operibus: eius ven-
 do. **¶** Propter quod principes oes temporales obedire debent
 ei apud que spiritualis potestas in summo residet: et que sunt
 mo ois nostris. Iesu christo. et de ma. et obe. ois principes.
 et ipsam sicut superioris: et sicut caput recognoscit: et
 reuereri. et honorare: atq. ei subdici. unde beatus Hieronimus
 epistolam ad Hierodum imperatoris ait. Regi quippe. **¶** Omnis
 aia potestatis sublimioribus subdita sit. et que potestatis
 subit: dei ordinationi resistit. Rom. xii. q. i. q. i. qui resistit.
 qua sententia cupiosos et oibus modis custodire in eccle-
 bedita reuerentia summe et aplice sedis: et beati Petri vici-
 rios: sicut ipsam vobis vultis ad veniunt seruari imperio.
 ad hoc. ii. q. vi. qui se scit. per. dist. c. q. i. q. i. resistit. l. iij.
 di. tibi dno. et c. valentinianus. xvi. di. victor. ibi. de iura re-
 uerentie gratulatione. xvi. di. constantin. **¶** Ibi amplius
 terrene imperialis nostre seruitutis. et c. **¶** Ibi ita eius
 constantia romanis ecclesiam decernimus venerantibus
 nocere: et amplius que nostrum imperium: et reuerentia: et
 sedem sacramentali beati Petri gloriose equitatis tribu-
 tes ei potestatis et gloriam dignitate atq. vti q. o. et hoc
 nobilitatis imperialis. et s. ibi. et tenentes frenum equi ipsius
 potestatem beati Petri libertatis officium illi exhibuim.
 et c. et c. duo sunt. ibi. in si quippe quia videamus regum cele-
 la et principum subseruientiam: quibus sacerdotibus: et osculum est
 ru de iura occasionibus: eorum: credant se expudari vel munit.
 et c. si imperatoribus. **¶** Non ad seculi potestates: que si sicut
 les sunt ecclesie suo sacerdotibus voluit esse subditas. et
 s. ibi. **¶** Imperatores de iustitiam subdite debent imperio:

Episcopus potestatis iudicium spiritualis.

Episcopus potestatis iudicium spiritualis.

suas ecclesiasticis prelatibus: non pretere. et in ps. ij. dicit
 et nunc reges intelligite eru. qui iudi. ter. a. seruire dno in
 ei. et. rxiij. q. iij. no inuenitur. sup quo ricit glos. q. christi
 hie loquitur ad reges terre. dicens. Et nunc me constituto re
 ge sicut p. d. j. ps. ij. Ego autem constitutus sum rex ab eo.
 vos reges qui iudicatis terram: et constituti sunt: sed intelli
 gite et erudimini. expedit em vobis ut sub illo sitis. a quo
 est intellectus et eruditio. et expedit ut temere no dominetis
 minit. sicut illi q. nulli putat se esse subiectos. et dno omnium
 seruatus. i. christo et filio dei. quare et no eius vicario que
 sui loco prefecit ecclesie: et reges ei obedire debent: que
 et non ij omnes qui qualitercuq. subsunt regibus: immo
 multo magis q. regibus. quia quantum ad omnia est supe
 rior: et q. totius potestatis spūalis et tēporalis apicem tenet.
 et vnū si summus pontifex mandet vnum: et quicūq. p. in
 epos temporales contrariū: obediendū est magis summo
 pontifici. q. p. in ap. i. q. iij. qui resistit. dif. viij. que cōtra.
 C. De alijs autē potestatibus secus est. op. ar. rxiij. di. si epos
 metropolitanus. q. non habet plenitudinē potestatis. et
 de vsu pal. ad honoz. vnde in his que ad salutē anime prīs
 nent: magis est eis obediendū. q. principi. r. q. iij. iulian.
 In his autē que ad bonū ciuile pertinent: magis obediē
 dum est principi. ut p. e. c. si epos. r. que cōtra. Tēporalis
 itaq. potestas ita cōparatur ad spiritualē. q. est subiectur
 et obsequat. ab ea instituitur: ab ea iudicat. in ipsam redu
 citur: et ordinatur. in ea cōfinitur. et referat. Et hoc sim
 plicitate et maxime verum est de potestate plenaria spūali:
 qualis est in summo pontifice. De potestate autē spirituali
 fm parte: qualis est in alijs prelatib: verū est fm aliqd.
 et in parte: ut superius est probatū. C. De autē spūalis
 potestas sit dignior: et superior: tēporali prōp. multis. Ps. ij.
 mo et decimarū datione: quas potestas tēporalis dat p. e
 laris ecclesie: in recognitione seruitutis dei: a quo habet
 res tēporales: et potestatem super ipsas. r. vii. di. si imperas
 to. eo modo quo aliqui sunt tributarij alicui dno ratione
 eius qd tenent ab eo. et de cens. omnis. ista ratio pbatur
 r. vi. q. i. de decim. et de dec. tua nobis fraternitas. Secūdo
 et sanctificatione et benedictione. quia spūalis potestas
 tēporalem facit et benedicit. qui autē benedicit maior: est
 ut dicit ap. ad h. b. vij. iij. siq. vlla autē contradictione
 qd minus est a maiore benedicit. r. di. deniq. Tertio ex
 rerū gubernatione. quia sicut in ordine rerum spūalia re
 gunt copotalia: et copotalia grossiora et subtiliora regū
 tur. Sic in ecclesia que optime ordinata est potestas tem
 poralis per spūalem regitur: ut corpus per animū. qui ei
 pponit. r. rxiij. di. sedulo. Et sicut in vniuerso vnū corpus
 per aliud gubernat. et corpus per spiritū: et spūs inferior: p.
 superior: et omnis spūs per deū. vnde Leo papa. Tunc ex
 natura pat. hoīs et vera libertas: qm et caro animo iudice
 regitur: et animus deo p. fide gubernat. Sic in ecclesia po
 testas tēporalis per aliam tēporalem: et tēporalis per spi
 ritualē: et vna spūalis p. alia: et oīs spūalis per vna primā
 summi potestatis gubernat. ad hec. r. q. iij. cure. et de treu.
 et pa. c. ij. q. vi. ad romanam. C. De autē spūalis potestas
 p. habet tēporalem: ita q. super tēporalem possit: et q. sub
 ea sint principes seculares: et per consequens ij q. subsunt
 p. in d. p. iij. non solū quantum ad spūalia: sed etia quantum
 ad tēporalia: pbatur multipliciter. Primo quidem q. cui
 committitur principale: intelligitur committi et accessoriū. et
 de reg. iur. accessoriū. lib. vj. et de dona. inter vi. et vxo. de
 p. d. etia. vbi de hoc legit et no. in glos. bene dicit. Sed po
 testas spūalis est principalis: tēporalis autē est accessoria
 respectu ei: quū sub ea et ppter eā sit. vt supra pbatur est.
 Ergo cui committit spūalis: intelligit committi etia tēpo:
 ralis. ut p. e. de p. d. etia. Petrus autē et successoribus ei: cō
 missa est a christo spūalis potestas: et plene. vt supra sepe
 dicitur est. ergo et tēporalis. q. christus cui: papa vicariū est.
 et de trāsa. quāto. suo modo vtrūq. exercuit. r. di. qm. Itē
 qui curā habet de fine: oportet etiam de his que sunt ad
 fine curam habeat. Sed spūalis potestas curā habet de

sine hoīs: qui est salus et beatitudo anime: ergo curam ha
 bebūt de oibz his que ad huc obtinendū cōferre possunt:
 et de his que ipsius executionem impediūt. Inter hec autē
 sunt tēporalia. quia eorum bono vsu meremur eternū pre
 miū. et abusu eternā penā. ar. bo. r. q. i. expedit. de pe. dif. s.
 s. et his oibz. h. idē super danielē. Quā obrem spūalis
 potestas etia super tēporalia pōt in quantum ordinatur ad
 fine salutis. Et q. ad hoc sunt nobis data a deo: vt eis be
 ne vtamur in ordine ad salutē: nec aliter apperēda et possi
 dendā: et dispēsanda sunt: q. ppter beatitudinē. Ideo spi
 ritualis potestas extendit se ad illa: fm id ad qd nobis dat
 ta sunt: et fm qd a nobis habenda sunt. Unde ad spūalem
 potestatem pertinet imperare bonū eorum vsu: et p. h. b. e.
 re ab usum. Nam oīs causa ad puniendū peccatū ad ecclē
 siā pertinet. et de iudi. nouit. Item sicut christus est caput
 fidelū: et fm animas: et fm corpora. Ephe. i. Ipsum dedit
 caput supra oēm ecclesiam. et ad col. i. Et ipse est caput eorū
 posis ecclesie. et de sacra. vnc. c. i. s. caput autē. Ita et eius vi
 cari: equaliter potestatem habet sup corpora: et super ea q.
 copotali vire deseruiūt: cuiusmodi sunt exteriora bona et
 tēporalia: in quantum ipsa vita copotalis et ad ipsam cōfer
 rentia organice ad salutē administrant. Nā ad actiones
 spūales vitur copo: oīs mēbris. ppter qd ap. ait. quod
 ipsa copo: vstra templū sunt spūs sancti q. habitat in
 nobis. s. cor. iij. r. v. c. r. ij. l. cor. vi. Item spūalis potes
 tas tēporalem pōt iudicare rōne delicti. r. iij. q. v. admini
 stratores. r. iij. q. v. p. ceperit. et de iudi. nouit. et eam requir
 rere p. defensionē ecclesie. Potest etia ab ea et ei subditis
 erigere auxiliū: et subuentionē personarū: et rerum p. cō
 muni vtilitate ecclesie. ad hoc. r. vij. di. ecclesie. r. iij. q. vij.
 vt pridē. r. q. iij. sicut excellentia. Et his autē sequitur q. et
 subiciatur in tēporalibus. q. et ipsa tēporalis potestas no
 plus videt posse in sibi subiectis. Item principes etia secu
 lares nedū subditi de suis tēporalibus decimas solunt.
 no. et de ma. r. o. b. o. c. s. principes. Item fm ius diuini
 nullus iuste possidet: si dei dominio a quo id h. voluntarie
 non subdatur: et si eo non recte vtatur. ppter qd infideles
 et peccatores: q. se dei dominio subtrahunt: et tēporalibus
 peruerse vtunt: indigne ac iniuste ipsa tēporalia possident:
 fm ius diuinū. quicquid sit de iure humano. et fm hoc ve
 rificatur illud Aug. q. Iure diuino Dīa Sunt Iustoz.
 r. iij. q. v. c. ij. r. ij. Non est autē subiectus deo: q. non est
 subiectus ecclesiasticę potestati. r. iij. q. i. didicimus. Recē
 q. vsus temporalis est fm ordine ad fine que spūalis pos
 testas intendit: et ad que dirigit: quare nullus iuste possidet
 aliqd tēporale nisi in ei possessionē potestati spirituali se
 subdat. hoc autē non est nisi spūalis potestas ad ipsa tēpo
 ralia se extendat. C. Recte ppter ea quidā docent q.
 spūalis potestas ad tēporalia se dupliciter extendit. vno
 modo quātum ad vsu p. p. necessitatis. Dignū est em
 vt qui spūalia seminar: metat carnalia. s. ad loz. ix. r. ij. q.
 s. s. his ita rōndetur. et de p. scrip. cū ex officio. Alio mo
 do quātum ad iudiciū. q. quū de spūalibus iudicat: que sū
 periora et potiora sunt: pot etiam de tēporalib. iudicare:
 vel mediate vel immediate. sicut superi. dicitur et exp. iij.
 est. r. q. i. quicūq. litet. C. De autē potestas tēporalis
 instituat per spūalem: licet sit superi. declarati: tū adhuc
 sic arguit. Populus em israeliticus figurabat poplū
 christianū: et q. in illo populo cōtingebat: figura erat bonū q.
 sunt in populo christiano. s. l. o. i. In illo h. p. p. electionē
 summi potestatis et regis non commisit deus populo: sed sibi
 reseruauit. sicut d. deut. r. vij. Eūm constitues regem que
 dñs deus tuus elegit. Nū ex speciali dei ordinatione in
 sti sunt iudices in populo illo. et postea reges. vij. q. s. licet.
 Quare in populo christiano ex speciali dei ordinatione des
 bēt reges institui. Hec autē dei ordinationē declarabatur in
 veteri testamēto per pbetas vel sacerdotes: a quibus vnt
 gebatur aliqui in reges. quare etiam in nouo testamento
 etia declarari debet per sacerdotes potestatem spūalem ha
 dentes: et fm hoc spūalis potestas instituitur dicit tēporas

Tēporalis
 potestas
 a spūali
 iudicat.

Spūalis
 potestas
 a spūali
 iudicat.

Spūalis
 potestas
 a spūali
 iudicat.

lem: in quantum vice dei agit. et id quod ipse agit dicitur deus agere. qui per alium facit per se facit. et de prescrip. si diligenti. et de sen. ex. mulieres. in fi. vbi de hoc in glos. si supra. Sed huiusmodi institutio principum in ecclesia iure diuino non excludit illa que de iure humano est. sed ea formatur et perficit. ut superius est dictum. Nam in institutione pontificum que fit per superioris pontificis precedit quedam imperfecta institutio per ius electionis. de hoc legitur et no. lxxij. di. quarto. **C**irca autem potestas temporalis per spirituale iudicet. preter supra dicta sic ostendit. Principes enim temporales defacili degenerant a bono regimine: et efficiunt tyranni. quod patet in multis exemplis: tam apud gentes quam in populo israelitico: et post christum in populo christiano in quibus plures principes tyranni fuerunt: pauci autem reges veraciter. Et huiusmodi ratio est: quia regi conceditur magna potestas. et non est nisi hominis virtuosus bene ferre bonas formas: ideo in eo cui tam magna potestas conceditur: perfecta virtus requiritur. Perfecta autem virtus in paucis inuenitur. Et ideo pauci reges regulariter principant. plures autem ad tyrannidem declinant: et maxime propter cupiditatis vitium: quod radix est omnium malorum. hinc apud Timotheum. et xlvij. di. bonorum. Hinc est quod dominus in populo israel a principio non instituit regem cum plena potestate: sed iudicem et gubernatorem: in eorum custodia. postea vero regem ad petitionem populi quasi indignum concessit. quod patet per illud quod ait ad Samuel. Non te abiecerunt: sed me regem super eos. i. Reg. viij. viij. q. i. audacter. Hec autem facili declinatio principum ad tyrannidem vergit in dispendium salutis et ipsorum principum inuisit. et etiam subditorum. qui dum tyrannidem oppugnant in ea que sunt salutis contraria decidunt. Deus autem ecclesiam suam sic vult disponi et gubernari: sicut magis expediat salutem fidelium. sed principes seculares ad tyrannidem cito conuertibiles ut in pluribus vult et necesse est. ut iudicentur per superioris aliquam potestatem in ecclesia: cuius tamen more ad exercenda tyrannidem retrahantur.

Circa dictis autem et circa dicta possumus aliqua elucere: et aliqua notabiliter considerare circa potestates istas. Primum quod considerandum est quod potestas temporalis preexistit in spirituali: sicut inferiori: et in superiori: et causam in causa. ut dictum est. Ideo quicumque sunt sub potestate temporalis: sunt etiam sub spirituali. non autem e contra. ut dictum est. Nam sub spirituali sunt tam clerici quam laici: licet clerici specialius. quod eorum status est spiritualis: quoniam sunt specialiter in fonte domini electi. xvi. di. clericos. xij. q. i. clericus qui. Sub temporalis autem sunt laici solum. nec sunt quantum ad omnia: sed solum quoad temporalia. Clerici autem a temporalibus potestate sunt liberi. quoniam sunt ad spiritualia deputati. et de immu. eccle. no. min. c. i. et c. aduersus. xvi. q. i. placet. et c. generaliter. Et aliqua tamen causa et propter aliquod temporale subsistent in eorum principi seculari: hinc aliquem modum xvij. dist. nec licuit. xxiij. q. viij. sicce. **C**irca item omnia bona temporalia que subsunt potestati temporalis: subsunt etiam spirituali. non tamen eodem modo: temporalis subsunt immediate spirituali: non mediate temporalis subsunt: quantum ad immediatam administrationem et dispensationem. Spirituales autem quantum ad principale ordinationem. Quodammodo temporalia subsunt spirituali: quod non subsunt temporalis. ut sunt illa que ad spiritualia connectionem habent. ut ecclesiastica beneficia: siue content in beneficiis. primitiis. oblationibus fidelium: siue in his que donantur ecclesiis et deuotione: siue in alijs que qualitercumque obtinentur aut acquiritur ecclesijs. ad hec. i. q. iij. si quis obicerit. c. saluator. c. pugnare. et de iudi. quarto. et de iure pa. cons. sulit. et c. de iure. et de penis. in quibusdam. et de signi. causa carpensis. et lib. vi. de elec. generali. xvi. q. viij. decimas. et q. i. in primis. viij. c. Item omnes actus que conueniunt potestati temporalis: conueniunt etiam spirituali. non tamen eodem modo: sed excellenter. Nam spiritualia conueniunt hinc imperium: hinc nuntium: hinc directionem: et immediate. Temporalis autem conueniunt hinc vnum: hinc ministerium: et obsequium: et mediate. Sed spirituali conueniunt aliqui actus: qui non conueniunt temporalis: et de quibus non debet nec potest sine offensa se intrinsece

Temporalia
omnia spiritualia
libi subsunt
preterea.

re temporalis. cuiusmodi sunt actus spirituales: et circa spiritualia. et de cost. eccle. sa. de re. eccle. non alie. cum laici. xvi. di. bene quidem. et de elec. quisquis. et de iudi. ar. si clerici. de foro. cope. si diligenti. et q. i. sanctorum. cum si. Et huiusmodi ratio sumitur ex eo: quia potestas temporalis inferior potestas debet sibi usurpare quoad superioris pertinet. et de offe. quod translatione. vñ. et plures hunc ordinem pervertentes: et ea que non conueniunt propriis gradibus et officio: primiti leguntur. sicut patet de Asia regem. et de officio. h. Parolipo. xvi. q. i. Non est tui officii. De Asia ut adoleas in eum. vno. Item in Saule. i. Reg. iij. et iij. et i. statimque: et est les pra in fronte. et i. q. viij. h. bis ira. Item in Datan et Abiron usurpationibus officium suum. Nume. xvi. viij. q. i. denique. et de elec. licet. et de pluribus alijs. ut beatus Dionysius multa que ostendit in epistola ad Demophilum. vbi post exempla pulchra que ponit ad hoc quod aliquis non debet agere nisi ea que pertinent ad proprium officium: concludit. Quare non est fas sicut sancta eloquia dicunt: nec ea que iusta sunt: non hinc dignitate. et oporere aut vnumquemque sibi atterere: et non ultra: et propriis fundiora intendere: delibere autem ea sola que sunt hinc dignitate ipsi ordinata. hinc beatus Dionysius. **C**irca item Verum tamen quod nonnulli principes temporales de quibusdam spiritualibus intrinsece: et de collatione beneficiorum ecclesiasticorum. ut Rex Francie in multis ecclesijs regni sui. aut custodia rerum ecclesiasticarum. ut in cano. et lib. vi. de elec. generali. Item deo vbi videat quomodo potest eis conuenire aut non. Sciendum quod quedam sunt pure spiritualia. et ad hec nullo modo se extendit potestas temporalis: cuiusmodi sunt abfolutio a peccatis in foro penite. consecratio eucharistie: et collatio aliorum sacramentorum: que ad presbyteros non ad alios spectant. i. q. i. multi. de peni. dist. i. verbum. et de peni. et re. noua. **C**irca item Quodammodo sunt spiritualia: non hinc se extendit propter connectionem quam habent ad spiritualia. sicut ecclesiastica beneficia. i. q. iij. si quis obicerit. et ad hec aliquo modo potest extendere potestas secularis: et aliquo modo non. Nam virtute propria non se extendit ad hoc: sed in virtute virtutis spiritualis et potestatis que superioris est: potest extendere instrumentaliter et ministerialiter. Hinc quando princeps temporalis dicit conferre beneficium ecclesiasticum: et collatione potestatis spiritualis. talis collatio est a potestate spirituali: sicut ab habente authoritatem conferendi. a principe autem est: sicut adminicula exhibente in huiusmodi collatione presentando: vel exprimitur do persona apta vel digna. ad hec faciunt ea que no. in summa. i. q. i. lxxij. di. badrianus. ij. et c. se. facit lib. vi. de elec. generaliter. et de offe. leg. dilectus. et de his que fi. a pla. cum in apostolica. i. fi. et vide quod no. xvij. q. viij. decimas. i. et de deci. quibus. Si autem talis collatio fiat a principe sine consensu expresso spiritualis potestatis: in hoc habet authoritatem nullam: est ipsa collatio de iure. ut est expressum. xvi. q. viij. laici. et vide quod ibi no. nec est consuetudine quantumcumque longa: potest hoc licitum sibi esse: quoniam quanto talis consuetudo diuturnior: tanto detestabilior. et de sumo. cum in ecclesie. et c. non satis. vbi de hoc. Secus si de hoc haberet primiti legum: ut no. p. e. c. laici. **C**irca item Considerandum est quod quantum dicitur potestas temporalis preexistere in illo apud quem est spiritualis: non ita est intelligendum quasi per duas potestates diuersas et distinctas habeat. sed quod per vnam suam potestatem super spiritualia et temporalia potest. Nam inferiora sunt in superioribus vnitur: et quod in inferioribus distinguitur: in superioribus vnitur. Dicitur tamen in ipso esse duplex potestas propter respectum ad actus diuersos. nam prout exercet actus spirituales: et administra spiritualia: dicitur habere potentiam spiritalem: prout autem dirigit et consulit et imperat in temporalibus: dicitur habere potestatem temporalem. Sic ergo vna potentia rationis distinguitur per officia diuersa in superioribus et inferioribus: quod hinc quod intendit et emittit spirituales et consulendos: dicitur ratio superior. prout autem intendit et emittit temporalibus: dicitur inferior. ut beatus Augustinus ait. Sic vna potestas habentis potentiam spiritalem: dicitur temporalis et spiritualis: et distinguitur circa officia: et dicitur inferior: et

Temporalia
omnia spiritualia
libi subsunt
preterea.

Temporalia
omnia spiritualia
libi subsunt
preterea.

Spalis
pals
die co
stucio

perio: diuersis respectibus. q: tamen denominatio fit a
 dignitate: deo simplr dicitur hec prās spūalis. ad hanc ra
 tionē facit et de sacra vnc. c. s. q. uia vero. d. in vertice ve
 ro. C. Tertio considerandū est q. licet ille qui habet pot
 estatem spūalem p̄beat in illa etiā temporalē: nō tñ
 est sup̄stium esse in ecclā p̄ncipem: tēpōalem tñ potes
 tatem habentē. Primo quidē p̄pter modi agendi diuers
 itatem: nō eodem modo exerceat iurisdictionē tempo
 ralem: p̄ncipis temporalis t spūalis. vt dicitur est. vnde
 p̄pter diuersos agēdi modos. oportet esse diuersitatem
 agentū. C. Secūdo p̄pter indecētiam t indignitatem.
 Indignū em̄ est t indecētus: vt illi agant opera vilioza:
 q̄bus cōpetunt digniora t porioza. Tñde spūali potesta
 ti cui cōuenit agere spūalia. rcv. dist. duo. indignū t in
 decētus est: circa tēpōralium exercitium occupari. op. ar.
 rcv. q. i. de p̄ncipem. maxime ibi. oimoda est em̄ illius potes
 tatis t iſt offiij diuersitas. t nemo deo militās. fm̄ apo
 stolum. ij. ad Tim. ij. implicat se negotijs secularibus.
 lxxvij. dist. conseq̄s. t p̄ totum. et ne deri. vel mona. s.
 nec p̄curatores. t p̄ totum in rubro t in nigro. rcv. q. iij.
 credo. t p̄ totum. rcv. q. i. te quidē. Igitur congruū est esse
 aliq̄ inferioz p̄tatem: q̄ circa h̄mōi temporalia occu
 perit. hoc bene p̄batur. s. ad Ro. vj. t. r. q. s. s. ex his. ibi.
 secularia ergo iudicia si habueritis: cōreptibiles. i. laicos
 qui sunt in ecclā cōstituite. t in. c. te quidem. ibi. neq. em̄
 iudicem. neq. cognitorem secularium negotioz hodie te
 ordinare vult: illis: ne p̄locatus homi p̄sentib⁹ curis
 non possit verbo dei vacare. hec vero opera que tibi mis
 mus congruere dignimus: exhibent sibi iuncem vacantes
 laici: t nemo occupet ab istis studijs per que salus homi
 nitus datur. C. Tertio p̄pter libertatē agendi. vt videly
 spūalis p̄tēs liberos: sit ad vacandum: spūalibus: dū non
 impeditur per administratiōē temporalium. vt in p̄. c.
 maxime in. c. te quidem. Non em̄ est homo vt deus: q̄ p̄
 p̄ter gubernationem inferioz nō impeditur a gubernat
 tione superioz. nec eōuerso. immo in hōie intentio circa
 vnū impedit intentionē circa aliud: q. Pluribus intent⁹
 mino: est ad singula sensus. t dū ad vnūq. festinat: neu
 rum bene peragit. rcv. q. s. p̄xy. vt rōnes. ibi. satis em̄ incon
 grūū est si qui vnū ex his p̄ sui magnitudine diligenter
 quis non possit implere: ad vnūq. videatur idoneus. fas
 cit. lxxvij. di. singula. t diuisus in duo nō habet sui plena
 riam p̄tatem. et de deri. cōi. diuersis. vbi de hoc. t aplūs
 s. ad Ro. vij. ibi. qui autē cum vxoze est: sollicitus est que
 sunt mūdi quō placat vxoz: t diuisus est. vt p̄. c. diuers⁹
 fis. Et ergo spūalis p̄tēs sine impedimento intendat cir
 ca spūalia t diuina: expediat vt sub ea sit alia p̄tēs: q̄ intē
 dat circa temporalia t humana. C. Quarto p̄pter adiu
 uatōē necessitatē. q. spūalis p̄tēs non sufficit p̄ seipsam
 ad exercendum oia illa respectu quoq. habet p̄tatem: sed
 indiget adiuuari. t p̄pter hoc oportuit esse quādam infe
 riorē p̄tatem: que spūali ministrat et in regimine tēpos
 raliū: vt ipsam adiuuaret in pluribus que sola non pōt
 efficere: ipsamq. muniret atq. tueretur. ad hoc. rcv. dist.
 cum ad verū ventū est. ibi. t pontifices p̄ cursu tēporas
 lium tñmodo rerū imperialibus legibus vtentē: quas
 ten. spūalis actio a carnalib⁹ distaret incurrib⁹: et deo
 militans minime se negotijs secularibus implicaret t c.
 Item. s. d. de summo bono li. iij. p̄ncipes seculi nōnūq̄
 intra ecclā p̄tātis acceptē culmina tenent: vt p̄ eōdem
 p̄tatem disciplinā ecclēsiasticam muniant. Leterum intra
 ecclā p̄tēs necessarīe nō essent: nisi vt qd non pualēt
 sacerdores efficere p̄ doctrinē t tēmonē: hoc imperet p̄tēs
 p̄ disciplinē terrorem t c. r. iij. q. v. p̄ncipes. t vide qd ibi
 sequit. C. Quinto p̄pter ordinis bonitatē. sicut em̄ bon⁹
 t sup̄ bonis deus: quis oia per seipm̄ possit: dignitatem
 communicat regimini creatur⁹ diuersis: vt bonū ordinis
 in causando sicut t in essendo reluceat in rebus ab ipso
 p̄ducit: sic etiam in ecclēsia voluit esse quādam inferiorē
 p̄tatem potestatem sub spūali: cui tēpōralium regimen com

munice: ac per hoc inueniatur in ecclesia bonū ordinis:
 quātum ad regimini p̄tatem. hec ratio p̄batur. lxxvij.
 dist. decreuit. lxxvij. dist. ad hoc. ad hanc materiā optime
 facit. s. xpo. rcv. q. i. ibi. Et ille scz Ferro cognatus moysi nō
 bonā inquit rem facia. stulto labore cōsumeris: t tu t po
 pulus iste qui tecū est. vltra vires tuas est negotiū. solus
 illud nō poteris sustinere. sed audi verba mea atq. confi
 lia: t dñs erit tecum. Esto tu pplō in ijs q̄ ad deū p̄tinent:
 vt referas que dicuntur ad eum. t. j. p̄uide de omni ple
 be viros potentes t timentes deū: in quibus sit veritas:
 et qui oderint auaritiā: t p̄stite er eis tribunos: t cen
 turiones: t quinquagenarios: t decanos: qui iudicent
 populum omni tempore t c.
 C. V. Hic autem rationibus per quas ostēsum
 est qd nō sup̄stuit potestas p̄ncipum tempo
 raliū in ecclā: licz spūalis potestas p̄bea
 beat tēpōralem: concludi pōt. qd spūalis tēs
 potalem iurisdictionē quā habet: nō debet
 exercere immediate: loquendo regulariter t cōmunitē.
 Hoc em̄ requirit eius modus agēdi: qui est fm̄ imperiū
 t directionē: non autem fm̄ immediatam executionē. Hoc
 enim requirit eius dignitas: cui nō cōuenit inferioribus
 actionibus intendere. Hoc etiam requirit eius libertas
 circa spūales acrus: cui expediat administratione rerum
 temporalium nō implicari t ipediti. vt. s. primo. s. h. h. h.
 dictum est. Hoc etiam requirit operandi comoditas: que
 puenit ex eo qd p̄tatem tēpōralem adiuuat et munif.
 Hoc etiā requirit odo p̄tatum: q̄ tollere si spūalis p̄tēs
 exerceret immediate iurisdictionē tēpōalem. vt. hec. h. p̄mo
 sunt p̄bata. C. V. Licet autē regulariter t cōiter nō debes
 at spūalis p̄tēs iurisdictionē tēpōralem exercere: certū tñ
 causis inspectis t in aliquib⁹ casibus pōt immediate se de
 tēpōralibus intronittere: sicut t ipse deus: licet de cōiles
 ge agat in rebus mediantrib⁹ secūdis causis: tñ de lege
 speciali aliqñ agit p̄ter ordinē secundarū causarū. hec
 p̄batur et de iudic. nouit. s. nō em̄ intēdimus. et qui si
 sint legi. latoz. s. si vero. t. c. causam que. ij. s. nos attendē
 tes. t. c. p̄ venerabilem. s. rōnibus. rcv. di. cū ad verum. t
 c. duo sunt. r. q. s. puenit. in. h. s. casus de q̄bus sed ecclā de
 tēpōralibus intronittit. no. et de fo. cōpe. licz. t plures po
 sui. s. in p̄ncipio istius operis: vbi de hoc latius disputat
 ui. in. rxxvij. ar. post tria fol. h̄ dicendū est. q. i. e. h̄. de
 q̄bus. C. Ad autē possint in casib⁹ t ex causa habētes po
 testatē spūalem intronittere se de tēpōralibus: regulari
 ter autē t indifferenter hec non debeant facere: ex verbis
 apli. s. ad Ro. vj. pōt accipi vbi loquēs p̄tra illos q̄ iudic
 cia p̄stitebāt apud infideles. dicit. An nescitis qm̄ sancti
 de hoc mūdo iudicabūt: hūc mūdu vocās hoies malos:
 quos boni iudicabūt t cōparatione vite t p̄tate. vt glos.
 dicit. sicut viri Ninuiter: t regina Saba iudeos. cōparas
 tiōe vite. vt dicit glos. d. bart. r. t. Lu. xj. Et subdit apls.
 Et si in vobis. i. p̄ vos iudicabit⁹ mundus: indigni estis q̄
 de minimis iudicetis: q. d. vt glos. supplet. t vere de his
 potestis iudicare. Nescatis qm̄ angelos iudicabit⁹: scz ma
 los t apostatas. quanto magis secularia: sic adaptat ista
 h̄ba Innocē. iij. et q̄ si. sunt leg. p̄ venerabile. s. rōnibus. in
 fi. i. de reb⁹ secularib⁹. t sequit. Secularia igit iudicia si
 habuerit: p̄reptibiles q̄ sunt i ecclā p̄stite illos ad iudi
 candū. Hoc autē dicit apls ironice p̄ illos q̄ eligebāt iudi
 ces fideles: s. p̄reptibiles. i. idiosceros: vt. l. c. t huic expo
 striōi sonat qd seq̄. Ad verecūdiā vram dico. t. Et alit
 fm̄ glos. qz dixerat apls eos posse de his minimis iudica
 re: dēterminat q̄ ad h̄mōi negotia definita sunt p̄stite
 di. i. p̄reptibiles q̄ sunt i ecclā. Adatores em̄ spūalib⁹ intē
 dere oñt. Lēreptibiles q̄ p̄stite. i. aliq̄ sapiētes: q̄ tñ
 sunt minoris meriti. Apli em̄ p̄dicādo circūeuntes: talis
 bus nō vacabant. ij. ergo terrenas causas examinent: q̄
 exteriorū rerum sapiam perceperunt. qui autē spūalib⁹
 bonis dicati sunt: terrenis non debent negotijs implis
 cari. vt diuin nō coguntur terre bona disponere: valeant

Spalia
an sint a
spūalib⁹
admitti
stranda:

finctus ab ipsa spūali potestate diuisam atq; distinctā. verūm etiā pur habet eam iure humano: exercet eaz per ministerium alioz: vt spūalibus acibus liberius valeat insistere: qui sunt ei magis cōuenientes & pprii. et ne clerici vel mo. eps. lib. vj. eccl. di. duo. Adde hic qd scriptū. s. in primo. lo. ar. in fi. **C** Deo considerandū est q sicut spūalis potestas prebabet repositam excellenter: sic reposita potestas que est intra eccliam participat aliqd spūritualis potestati. nō tñ q spūales actus exercere valeat: sed in quātum spūali obsequitur: & ministrat: & actus quos exercet ad finē spūalis ordinat: sic re vitur sua pōte. q: ipsa pōtia que disponere habet sunt propter spūalia. abuntur em spūalibus: qui non ea ordinat ad spūalia. Nam sicut cognitio sensibilibus deseruit cognitioni intellectibilibus: & ordinatur ad eam: Ita vsus repositiū deseruit vt debet vite spūali: & ad illam ordinari. Unde licet finis primus spūalis pōtis sit alius a fine spūali: tamen finis vltimus idem est scilz bitudo supnaturalis: de quo immediate curam hz spūalis potestas. & ideo spūalis potestas sic fit: dicit aliquo modo spūalis. dicitur tñ & pōtis simp̄t reposita: a fine primo: sicut effectus denominat a causa prima magis q̄ a remota. **C** P̄ Vincit q̄ regibus adhibetur vncio: que spūalitatē designat. et de sacra vnc. c. vncio. **D** Dñt reges nō vnguntur in capite: sicut pontifices: sed vnguntur in brachio: designat q̄ eoz potestas nō est p̄ncipaliter spūalis: sed p̄ ministerium: et obsequiū: q̄ per brachii operamur. vt p̄. c. vncio. de sacra vnc. Adhuc alio modo p̄as p̄ncipum secularium in ecclia pōt dici spūales: videlz fm vitam. Sicut em̄ pontifices debent esse spūales fm vitam: sic et p̄ncipes spūales in ecclia maior tñ p̄fectio & vite spūalitas requiritur in pontificibus: q̄ in p̄ncipibus: quia maior & perfectio: est eoz dignitas. c. vj. di. duo sunt. Et maior: in dignitate maior: erit in vitar perfectione. s. q. i. vll. s. m. iij. di. deniq;. Unde vtriq; vngunt. sed pontifices in capite & manibus. vt p̄. c. vncio de sacra vnc. q: in eis dō esse p̄fectio contē planie & actiue vite. c. vj. di. si quis. et de renun. n. iij. §. ne putes. p̄ncipes aut̄ in brachio. quia in actiua se debet p̄cipue exercere. Nam cū **D**artba ministrat. **Luce. x. et de regula. c. licet. ad fi. h. nec legitur. & cum **D**aria fecundū bonis actionibus esse debet. vt p̄. §. ne putes. & p̄. c. licet. h. ad quod vtrq;. & quidem de p̄fecta vita que debet esse in pontificibus nō hic dico. De hoc abunde in pasto rali suo b̄tus **D**ieg. etiam in libro moralium. **Ber. ad **E**ugenium in lib. de consideratione. ac alij plures doctores in operibus suis tractant. & **B**artianus plenissime a. c. xv. di. vlt. ad l. in quibus distinctionibus tractat de. c. iij. c. apostolice regule. que ponit **P**aulus ad **T**imo. i. epistola. c. iij. et ad **T**im. c. j.****

Articulus lvij. Ed de perfecta vi

Ed de perfecta vita seculariū p̄ncipum & p̄cipue regum qui sunt superiores & p̄cellentes. s. Pe. ij. et de ma. & obe. solite. ibi. siue regi quasi p̄cellenti: aliqua pauca ex maiorū doctriū ponenda sunt. vt ex eis magis appareat quō eoz potestas debet esse spūalis: & ad finem spūalem ordinari. s. em̄. s. c. iij. ar. aliqua dixerim circa hoc tamen aliquid am̄ p̄tis vt digna sit regis noie recte agere dō. **P**riū em̄ rex nō vere pōt dici rex. sicut fallus denarius nō ēdenari⁹. de hoc sunt plures cono. c. vj. dist. gera iustitia. Unde **J**hd. sic lib. c. vj. mo. ait. Rex a regendo d̄. non aut̄ regit qui non corrigit se & alios. Recte igit̄ faciēdo regis nomē tenet. **P**ecado aut̄ amittitur. vnde & apud antiquos tale erat p̄uerbiū. Rex eris si recte facias. si nō facias nō eris. Sic etiā beata **B**artharina dixit **D**arentio. Si animo te reseris: rex eris. ad hoc. c. vj. di. c. deros. ibi. sicut rex a regēdo. n. q. i. c. l. c. iij. pdif em̄ nomen dignitatis p̄pter delictum. legi & nō. et de pur. ca. c. s. Subdit aut̄ **J**hd. q̄ regie virtu

tes p̄cipue due sunt. scz **I**ustitia & **P**ietas. de his satis dixi. s. c. iij. ar. in. s. parte istius operis. Plus aut̄ in regib⁹ laudatur **P**ietas. nam **I**ustitia p̄ se seuera est. sed vera iustitia compassionē habet. c. v. dist. vera & falsa mia inuenitur. c. iij. q. iij. est iniusta. In his aut̄ addenda est **P**udētia. sine qua iustitia & pietas recte nō valent exerceri. nec multitudo subiecta vtiliter gubernari. De his aut̄ tribus que necessaria sunt regibus. plene. s. d. serui. c. l. art. que hic repetenda nō sunt. Debent quoq; reges fide & deuotione deo subdi: vt alios sibi subdere valeant. Digne debent deo mēre adherere: vt firmiter possint regni gubernacula possidere. ad hoc. c. vj. di. in scripturis. & c. si imperator. & c. vj. di. ecclesie. c. iij. q. v. res ecclesie alit. **C**. de sum. trini. epla inter claras. Debent non p̄prium cōmodū aut gl̄iam tyānicē querere: sed bonum cōmune sibi subiecte multitudinis regaliter intendere: atq; procurare. bonā scz & virtuosam vitam: et que ad ipsam adminiculantur. ad hoc. vj. q. i. sunt in ecclesijs. c. iij. q. vj. vt p̄idem. Debent ecclesias & ecclesiarū platos reuereri: & honorare: munis re: & defendere. c. vj. di. boni. c. duo. c. iij. q. v. p̄ncipes. **I**dos nō em̄ exhibitus christi ministro: christo exhibet. ipso dicente **D**artb. x. & simile **Luce. x.** Qui vos recipit me recipit. c. vj. di. in nouo. c. iij. dist. ille proculdubio. vj. q. i. facer dotes. vj. q. i. qui vos spernit. Debent erga diuini cultus ampliationē & augmentū studij impendere. vt p̄. c. d. o. ni. & c. cōstantinus. Debēt aduersarios christi & ecclesie impugnare. c. iij. q. v. de liguribus. c. duobus. c. seq. & c. vj. di. ecclesie. Debēt iusta p̄cipere: & illicita p̄hibere. malos coercere & punire. vt boni inter malos quiete viuāt. c. iij. q. v. regū. & c. rex debet. di. iij. face sunt. in p̄m̄io decre. rex pacificus. Debent iustū bellum indicere: ab iniusto cauere. c. iij. q. i. iustum. Debent p̄dam eque & iuste diuidere. c. iij. q. v. dicat. Debent fidelitatē quā sibi seruare desiderant subditis obseruare. c. iij. q. v. de forma. c. v. di. esto. Debent inter subditos humiliter se habere. **E**ccl. i. c. iij. **R**ecto: em̄ te posuerunt: noli extollī: sed esto in illis quasi vnus ex ipsis. Item rex faciat se timeri. **E**ccl. i. vj. Noli q̄rere fieri iudex: nisi valeas virtute interrūpere iniquitates. **P**rouer. x. **R**ex q̄ feder in folio iudicij: dist. par omē malum intuitu suo. Sed magis velit amari q̄ timeri. q̄ fm̄ Senecam. Nobilis est natura hois. facilius ducit. q̄ trahatur. Debet tribulatos consolari. **J**ob. xij. **Q**uū ses derem quasi rex circūdante exercitu: eram tamen merentū consolator. Debet susurrōnes & bilingues contēnere. & viles non exaltare. vnde **A**risto. **A**lexandro. **C**onsultor p̄ocorum: seruos contēnere bilingues: **E**t nequam: nec q̄s humiles natura iacere **P**recipit: exalta. Item rex debet sequi consiliū senioz: non iunioz: blande regendo et dulciter: & nō dure & tyānicē: ne perdat regnū. vt **R**oboam filius **S**alomon qui de consilio iunioz dixit populo isrl. **D**inimus digit⁹ meus grossior est do: iso p̄ris mei. & nūc pater meus posuit sup̄ vos iugū graue. ego aut̄ addā sup̄ iugū vestrū. pater meus cecidit vos si agellis: ego aut̄ cedā vos sco: pionib⁹. p̄pter qd̄. x. trib⁹ recesserūt ab eo. iij. **R**eg. xij. vj. q. i. deniq;. **I**uuenes em̄ cōiter sensu non polent. ideoq; nō sunt in p̄siliarios assumēdi. **P**bus. Nemo iuuenes duces eligit: eo q̄ certū est eos sapiam non h̄re. ar. ad b. s. q. i. estote. c. iij. di. q̄n. Debēt p̄ affabilitatē & beneficētiā parare vt diligant: & p̄ iustas vindictas nō p̄prie iniurie h̄ legis dei studere vt timeant. c. iij. q. v. rex debet. **E**t vt magis appareat de officio regū: & de vita virtuosā q̄ ipsi congruit: p̄ducēda sunt in mediū aliq̄ testimonā. In p̄m̄io q̄ considerandū est id qd̄ deuteronomij dñs ordinauit. c. vj. c. circa reges. **P**rimo em̄ quātū ad modū eligēdi: statuit vt in electioe regis spectaret dei iudiciū. **E**lectioe **E**t vt nō fieret rex alterius gentis. qd̄ & nunc in ecclia ser qd̄ obseruādū est. vt videlz in institutioe regū illoz iudiciū interuēnandū ueniat: qui vicem dei tenent in terris. Non tñ ipsa tollit electio p̄p̄o qui habet imperatoe eligere. c. iij. dist. legis mus. vel alioz: qui hoc habent de consuetudine. et de

Iustitia Pietas Pude

De dili gēter ob seruet q̄ impant;

Regi in noia.

Regi in noia.

Regi in noia.

In regē electioe